L. A. BILL No. VIII OF 2021.

A BILL

FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA (URBAN AREAS) PROTECTION AND PRESERVATION OF TREES ACT, 1975.

सन २०२१ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ८.

महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ यात आणखी सुधारणा करण्याकरिता विधेयक.

१९७५ चा महा. ४४.

ज्याअर्थी, यात पुढे दिलेल्या प्रयोजनांकरिता, महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ यामध्ये आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे ; **त्याअर्थी,** भारतीय गणराज्याच्या बाहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे.

संक्षिप्त नाव.

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) अधिनियम, २०२१, असे म्हणावे.

सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ याच्या कलम २ ची सुधारणा.

२. महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “मुख्य अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम २ मधील,— १९७५ चा महा. ४४.

(१) खंड (१-क) ला खंड (१-कक) असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल ;

(२) असा नवीन क्रमांक दिलेल्या खंड (१-कक) च्या अगोदर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(१-क) “पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष” याचा अर्थ, शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येतील अशा मानकांनुसार, वृक्ष प्राधिकरणाद्वारे तसे वर्गीकृत केलेले झाड, असा आहे ;”.

सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ याच्या कलम ३ ची सुधारणा.

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३ मधील,—

(१) पोट-कलम (१) च्या अगोदर, पुढील पोट-कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(अ-१) महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) अधिनियम, २०२१ सन २०२१ चा महा. याच्या प्रारंभानंतर, होईल तितक्या लवकर, राज्य शासन, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, शासनाच्या सचिव पदापेक्षा कमी दर्जाचे नसतील अशा अधिकाऱ्यांचा समावेश असणारे, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण घटित करील.”;

(२) पोट-कलम (२) मधील, तक्त्यामधील, नोंद २ मधील, स्तंभ (२) मधील “नगरपालिकेचा अध्यक्ष” या शब्दांऐवजी “नगरपालिकेचा मुख्य अधिकारी” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(३) पोट-कलम (३) मधील, “ज्यांना वृक्षाचे रोपण आणि जतन या क्षेत्रातले विशेष ज्ञान आणि प्रत्यक्ष अनुभव असेल अशा, बिनसरकारी संघटनांच्या प्रतिनिधींना” या मजकुराऐवजी “शासनाद्वारे, वेळोवेळी अधिसूचित करण्यात येईल अशा किमान कालावधीचा, झाडांची लागवड (रोपण), जतन व संवर्धन यांमधील अनुभव असलेल्या बिनसरकारी संघटनांसह सेवानिवृत्त शासकीय अधिकाऱ्यांपैकी तज्ज्ञ व्यक्तींना” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ यामध्ये नवीन कलम ६अ समाविष्ट करणे.

४. मुख्य अधिनियमाच्या प्रकरण चार मधील, कलम ७ च्या अगोदर पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाची कर्तव्ये.

“**६अ.** संबद्ध अधिनियमात किंवा त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यात काहीही अंतर्भूत असले तरी, आणि राज्य शासनाने दिलेल्या कोणत्याही विशेष किंवा सर्वसाधारण निदेशांस अधीन राहून, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण, पुढील गोष्टींसाठी जबाबदार असेल :—

(एक) वृक्ष प्राधिकरणाच्या कामकाजाचे संनियंत्रण करणे ;

(दोन) संपूर्ण राज्यातील पुरातन (हेरीटेज) वृक्षांचे संरक्षण व संवर्धन करणे ;

(तीन) पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशेपेक्षा अधिक झाडे तोडण्याच्या संबंधात, वृक्ष प्राधिकरणाने त्याच्याकडे निर्दिष्ट केलेल्या अर्जांवर निर्णय घेणे ;

(चार) पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष तोडण्याच्या संबंधात, वृक्ष प्राधिकरणाने त्यांच्याकडे निर्दिष्ट केलेल्या अर्जांवर निर्णय घेणे ;

(पाच) झाडाचे संरक्षण व संवर्धन करण्याशी संबंधित असणारी इतर कोणतीही कामे करणे. ”.

१९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ याच्या कलम ७ ची सुधारणा.

५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७ मधील,—

(१) खंड (ब) मध्ये, “ पाच वर्षांतून एकदा ” या मजकुरानंतर, “ भौगोलिक माहिती प्रणाली (जीआयएस) आधारित झाडांची गणना किंवा अन्य कोणतेही आधुनिक तंत्रज्ञान यांसारख्या नवीन तंत्रज्ञान साधनांचा वापर करून ” हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल ;

(२) खंड (आय) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येतील :—

“ (आय) प्रतिरोपण करण्यात येणाऱ्या झाडाच्या वयाच्या संख्येएवढी, त्याच जातीच्या किंवा इतर कोणत्याही स्थानिक किंवा मूळ जातीच्या झाडांची लागवड करणे आणि असे प्रतिरोपण केवळ तज्ज्ञांच्या मार्गदर्शनाखालीच करणे ;

(ज) नागरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या अधिकार क्षेत्रातील सर्व जमिनींमध्ये भरपाई वृक्ष लागवड केली जात असल्याची आणि भरपाई वृक्ष लागवडीसह सर्व झाडे जगतील याची सुनिश्चिती करणे ;

(के) झाडांचे संवर्धन व जतन करण्यासाठी वृक्ष उपकराचा विनियोग करण्याची सुनिश्चिती करणे ;

(ल) महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाने, वेळोवेळी नेमून दिलेले इतर कोणतेही उपक्रम पार पाडणे ;

(म) पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष म्हणून कोणते झाड वर्गीकृत करावयाचे आहे याचा निर्णय घेणे आणि पुरातन (हेरीटेज) वृक्षांची प्रगणना करणे ;

(न) नागरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या मालकीची जमीन किंवा शासनाच्या मालकीची जमीन वृक्षारोपणाच्या प्रयोजनासाठी राखून ठेवली आहे याची सुनिश्चिती करणे, आणि असे वृक्षारोपण, शास्त्रीयदृष्ट्या करण्यात येईल आणि स्थानिक प्रजातींचे जतन करण्याच्या आणि ३३ टक्केपेक्षा कमी नसेल इतक्या मर्यादेपर्यंत हरित आच्छादित क्षेत्रामध्ये वाढ करण्याच्या उद्देशाने करण्यात येईल याची सुनिश्चिती करणे ;

(ओ) प्रत्येक वर्षी, तज्ज्ञांच्या मार्गदर्शनाखाली शास्त्रीय पद्धतीने झाडांची छाटणी करण्याची व त्यांची देखभाल करण्याची सुनिश्चिती करणे ;

(प) नैसर्गिकरीत्या पडलेल्या प्रत्येक झाडासाठी, नागरी स्थानिक प्राधिकरणाकडून भरपाई वृक्ष लागवड केली जात असल्याची सुनिश्चिती करणे ;

(क्यू) या अधिनियमाची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी इतर कोणत्याही योजना किंवा उपाययोजना हाती घेणे.”.

सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ याच्या कलम ८ ची सुधारणा.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८ मधील,—

(१) पोट-कलम (२) मध्ये, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

“ परंतु, जेव्हा मोठ्या प्रमाणात झाडे पाडण्याचे प्रस्तावित केले असेल त्याबाबतीत, संबंधित संकल्पचित्रासाठी, पाडणे आवश्यक असलेल्या झाडांच्या संख्येसह पर्यायी संकल्पचित्र, अर्जासोबत सादर करण्यात येईल.”.

(२) पोट-कलम (३), मध्ये,–

(अ) खंड (क) मधील,–

(एक) उप-खंड (तीन) मधील "आणि" हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (चार) नंतर, पुढील उप-खंड जादा दाखल करण्यात येतील :—

"(पाच) जर पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष पाडावयाचा असेल तर, जाहिरातीमध्ये विनिर्दिष्टरीत्या तसे नमूद करावे ; आणि

(सहा) शासनाकडून अधिसूचित करण्यात येईल अशा निकषानुसार व पद्धतीनुसार पाडावयाच्या झाडाचे वय निर्धारीत करणे." ;

(ब) खंड (अ-१) नंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येतील :—

" परंतु, जेव्हा पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशे पेक्षा अधिक झाडे पाडण्याचे प्रस्तावित असेल तेव्हा, अशा बाबतीत, वृक्ष प्राधिकरण, सदर प्रकरण, त्याच्या अहवालासह व शिफारशींसह महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील :

परंतु आणखी असे की, जेव्हा पाडण्याचे प्रस्तावित केलेले झाड हे, पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष असेल तेव्हा, अशा बाबतीत, वृक्ष प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, वृक्ष अधिकारी, सदर प्रकरण, त्याच्या अहवालासह व शिफारशींसह, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील :

परंतु तसेच, वृक्ष प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, वृक्ष अधिकारी, पाडावयाच्या झाडांची संख्या दोनशे पेक्षा कमी ठेवता यावी म्हणून भूविकास किंवा अन्य कोणताही प्रकल्प, लहान-लहान भागांमध्ये उप-विभाजित केला जाणार नाही याची खात्री करील." ;

(३) पोट-कलम (४) मध्ये, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

" परंतु, या पोट-कलमाच्या तरतुदी पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष पाडण्याच्या बाबतीत लागू असणार नाहीत." ;

(४) पोट-कलम (५) मधील,—

(अ) पोट-कलम (५) ला खंड (अ) असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल ;

(ब) अशा प्रकारे नवीन क्रमांक दिलेल्या खंड (अ) मध्ये "अर्जदार, पाडावयाच्या झाडांच्या दुप्पट झाडे लावील," या मजकुराऐवजी "अर्जदार, पाडण्यात येणाऱ्या झाडांच्या अंदाजित केलेल्या वयाइतक्या झाडांच्या संख्येइतकी झाडे लावील आणि लावण्यात यावयाची अशी झाडे ही, किमान सहा फूट इतक्या उंचीची असतील " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(क) अशा प्रकारे नवीन क्रमांक दिलेल्या खंड (अ) नंतर, पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येईल :—

" (ब) वृक्ष अधिकारी, शासनाकडून अधिसूचित करण्यात येईल अशा निकषानुसार व पद्धतीनुसार पाडल्या जाणाऱ्या झाडाचे वय निर्धारित करील." ;

(५) पोट-कलम (५) नंतर, पुढील पोट-कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :—

" (५अ) अर्जदार व वृक्ष प्राधिकरण किंवा वृक्ष अधिकारी असे सुनिश्चित करतील की, भरपाई वृक्ष लागवड करण्यात येईल आणि लावलेली झाडे कमीत कमी सात वर्षांच्या कालावधीसाठी जगतील. या कालावधीमध्ये झाडे न जगल्यास, तितक्याच संख्येतील झाडांची लागवड करून त्याची हानीपूर्ती (भरपाई) करण्यात येईल, याची देखील ते सुनिश्चिती करतील :

परंतु, जर भरपाई वृक्ष लागवड करणे अर्जदाराला शक्य नसेल तर, अर्जदार, पाडलेल्या झाडांच्या मूल्यांपेक्षा कमी नसेल इतकी रक्कम जमा करील. असे मूल्यांकन शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येईल अशा पद्धतीवर आधारित असेल :

परंतु आणखी असे की, जमा केलेल्या रकमेचा विनियोग केवळ, भरपाई वृक्ष लागवडीसाठी, त्याच्या जतन करण्याच्या आणि या कालावधीत न जगलेल्या झाडांच्याऐवजी भरपाई वृक्ष लागवड करण्याच्या प्रयोजनासाठीच करण्यात येईल.

(५ब) (अ) वृक्ष प्राधिकरण, पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशेपेक्षा अधिक झाडे पाडण्यासाठी प्राप्त झालेला अर्ज, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील.

(ब) वृक्ष प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, वृक्ष अधिकारी, पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष पाडण्याचा अर्ज महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील.

(क) महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण, वृक्ष प्राधिकरणाने किंवा, यथास्थिति, वृक्ष अधिकाऱ्याने खंड (अ) व (ब) अन्वये त्यांच्याकडे निर्दिष्ट केलेला अर्ज, वृक्ष प्राधिकरणाकडून किंवा वृक्ष अधिकाऱ्याकडून संदर्भ प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांच्या कालावधीत, शर्तींसह किंवा शर्तींशिवाय, एकतर मान्य करील अथवा तो नाकारू शकेल.

(ड) जेव्हा महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण, झाडे पाडण्याला परवानगी देईल तेव्हा, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाच्या निर्णयाचे पुनर्विलोकन करणे आवश्यक असल्याचे वाटत असेल तर, वृक्ष प्राधिकरण, निर्णय कळविल्याच्या दिनांकापासून पंधरा दिवसांच्या कालावधीत निर्णयाचा फेरविचार करण्यासाठी त्याच्या कारणांसह महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाला विनंती करू शकेल. त्यानंतर, अशा विनंतीवर, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडून दहा दिवसांच्या आत निर्णय घेण्यात येईल.

(५क) पोट-कलम (५) अन्वये झाडे पाडण्यास परवानगी दिलेल्या झाडांच्या ऐवजी लागवड केलेल्या नवीन झाडांचे, उपलब्ध असलेल्या नवीनतम तंत्रज्ञानाचा वापर करून भौगोलिक स्थानचित्रांकन (जिओ-टगिंग) व संनियंत्रण करण्यात येईल.".

सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ याच्या कलम १८ ची सुधारणा.

७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १८ मध्ये, पोट-कलम (२) नंतर, पुढील पोट-कलमे जादा दाखल करण्यात येतील :—

"(३) या कलमाच्या तरतुदींअन्वये जमा केलेल्या वृक्ष उपकराचा विनियोग, शासन वेळोवेळी निदेश देईल अशा रीतीने, स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे करण्यात येईल.

(४) राज्य शासनास, विद्यमान हरितआच्छादन क्षेत्रे विचारात घेऊन आणि झाडांचे जतन व संवर्धन करण्यासाठी क्षेत्राच्या गरजेचे निर्धारण करून, विविध नागरी स्थानिक प्राधिकरणांसाठी, उपकराच्या विनियोगासाठी निदेश देता येतील व विविध निकष, निर्धारित करता येतील.".

सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४४ याच्या कलम २१ ची सुधारणा.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २१ च्या पोट-कलम (१) मध्ये, " एक हजार रुपयांपेक्षा कमी नसेल आणि पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या " या मजकुराऐवजी, " शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येईल अशा पद्धतीचा वापर करून, काढलेल्या झाडाच्या मूल्याइतके परंतु, एक लाख रुपयांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या रकमेच्या " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन

राज्याच्या नागरी क्षेत्रातील झाडांचे संरक्षण व जतन करण्याकरिता, झाडे तोडण्याचे नियमन करून आणि त्या क्षेत्रांमध्ये समुचित प्रमाणात नवीन झाडे लावण्याची तरतूद करण्याकरिता, महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ (१९७५ चा महा. ४४), अधिनियमित करण्यात आलेला आहे.

२. राज्याच्या विविध नागरी क्षेत्रांत नागरीकरण व औद्योगीकरण यांमध्ये सतत वाढ होत असल्यामुळे आणि अशा क्षेत्रांत विविध पायाभूत प्रकल्प जलद गतीने राबविले जात असल्यामुळे अजुनही मोठ्या प्रमाणावर बेसुमार वृक्षतोड करण्यात येत आहे. म्हणून, राज्याच्या नागरी क्षेत्रातील मोठ्या प्रमाणावरील वृक्षतोडीचे नियंत्रण करणे, वृक्षतोड कमी करणे आणि तिचे नियमन करणे ही तातडीची गरज आहे.

३. वृक्षतोडीमुळे पर्यावरणाची मोठ्या प्रमाणात हानी होते, म्हणून, होणाऱ्या हानीस प्रतिबंध करण्यासाठी आणि पर्यावरणाचे संरक्षण करण्यासाठी, पुरातन (हेरीटेज) वृक्षांचे मोठ्या प्रमाणात संरक्षण करण्याची, झाडांची लागवड व जतन करण्याची आणि नागरी क्षेत्रांमध्ये हरित आच्छादित क्षेत्र वाढविण्याची, सुनिश्चिती करण्यासाठी उक्त अधिनियमाची कलमे २, ३, ७, ८, १८ व २१ यांमध्ये यथोचित सुधारणा करण्याचे आणि त्यामध्ये नवीन कलम ६अ समाविष्ट करण्याचे प्रस्तावित केले आहे.

४. प्रस्तावित विधेयकाची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत :—

(अ) " पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष " यांचे संवर्धन करण्यासाठी तरतूद करणे ;

(ब) महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण घटीत करणे व त्यांची कर्तव्ये यांची तरतूद करणे ;

(क) सध्या अस्तित्वात असलेल्या झाडांची गणना करण्यासाठी नवीन व आधुनिक तंत्रज्ञान साधनांचा वापर करण्याची तरतूद करणे ;

(ड) वृक्ष प्राधिकरणास, झाडांची मोठ्या प्रमाणावर लागवड करणे, झाडे जिवंत राहण्याची सुनिश्चिती करणे, झाडांचे जतन व संवर्धन करण्यासाठी वृक्ष उपकराचा योग्य विनियोग करणे, त्यांची शास्त्रीय व भरपाई लागवड आणि देखभाल करणे यांच्याशी संबंधित असणारी अतिरिक्त कर्तव्ये प्रदान करणे ;

(ई) झाडे तोडण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी आणि त्यांची भरपाई लागवड करण्यासाठी अधिक तपशीलवार कार्यपद्धतीची तरतूद करणे ;

(फ) जमा केलेल्या वृक्ष उपकराचा योग्य विनियोग करण्यासाठी तरतूद करणे ;

(ग) अधिनियमांच्या तरतुदींचे उल्लंघन करून पाडलेल्या झाडांकरिता शास्तीमध्ये वाढ करण्यासाठी तरतूद करणे.

५. वरील उद्दिष्टे साध्य करणे हा या विधेयकाचा हेतू आहे.

मुंबई,
दिनांक २८ जून २०२१.

आदित्य ठाकरे,
पर्यावरण व वातावरणीय बदल मंत्री.

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे ज्ञापन

या विधेयकात, वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबधीचे पुढील प्रस्ताव अंतर्भूत आहेत :—

खंड २.— उक्त अधिनियमाच्या कलम २ मध्ये "पुरातन (हेरीटेज)" या संज्ञेची व्याख्या समाविष्ट करण्याचा हेतू असलेल्या या खंडान्वये, वृक्ष प्राधिकरणाद्वारे पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष म्हणून वर्गीकृत केलेल्या झाडाची मानके अधिसूचित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३.— (क) उक्त अधिनियमाच्या कलम ३ मध्ये पोट-कलम (अ-१) समाविष्ट करण्याचा हेतू असलेल्या उप-खंड (१) अन्वये, शासनाच्या सचिव पदापेक्षा कमी दर्जाचे नसतील अशा अधिकाऱ्यांचा समावेश असणारे, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण घटित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे ; आणि

(ख) उक्त अधिनियमाच्या कलम ३ च्या पोट-कलम (३) मध्ये सुधारणा करण्याचा हेतू असलेल्या, उप-खंड (३) अन्वये, प्रत्येक वृक्ष प्राधिकरण, झाडांची लागवड (रोपण), जतन व संरक्षण यांमधील अनुभव असलेल्या तज्ज्ञ बिन-सरकारी संघटनांसह सेवानिवृत्त शासकीय अधिकाऱ्यांना नामनिर्देशित करण्यासाठीचा किमान कालावधी अधिसूचित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ६.— (क) उक्त अधिनियमाच्या कलम ८ च्या पोट-कलम (३) च्या खंड (क) मध्ये उप-खंड (सहा), समाविष्ट करण्याचा हेतू असलेल्या, उप-खंड (२)(अ)(दोन) अन्वये, पाडावयाच्या झाडाचे वय निर्धारित करण्याचे निकष व पद्धती अधिसूचित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे ;

(ख) उक्त अधिनियमाच्या कलम ८ च्या पोट-कलम (५) मध्ये खंड (ब) समाविष्ट करण्याचा हेतू असलेल्या, उप-खंड (४)(क) अन्वये, पाडावयाच्या झाडाचे वय निर्धारित करण्याचे निकष व पद्धती अधिसूचित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे ; आणि

(ग) उक्त अधिनियमाच्या कलम ८ मध्ये पोट-कलम (५अ) समाविष्ट करण्याचा हेतू असलेल्या उप-खंड (५) मध्ये पहिल्या परंतुका अन्वये, पाडावयाच्या झाडांची मूल्यांकन पद्धती अधिसूचित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ८.— (क) उक्त अधिनियमाच्या कलम २१ च्या पोट-कलम (१) ची सुधारणा करण्याचा हेतू असलेल्या या खंडान्वये, पाडलेल्या झाडांचे मूल्यांकन निर्धारित करण्याची पद्धती ठरविण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

२. वैधानिक अधिकारी सोपविण्यासंबंधीचे उपरोल्लिखित प्रस्ताव हे सामान्य स्वरूपाचे आहेत.

(शा.म.मु.) एचबी ४३२–२ (८४०–६-२०२१)

सन २०२१ चे वि.स.विधेयक क्रमांक ८. महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) विधेयक, २०२१ याचे परिशिष्ट

[महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ यातील उतारे]

(सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम ४४)

१. ते **२.** ** ** ** ** ** **

३. **(१)** ** ** ** ** ** ** वृक्ष प्राधिकरणाची स्थापना.

(२) खालील तक्त्याच्या स्तंभ (१) मध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात आलेल्या नागरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या बाबतीत, त्याच्या वृक्ष प्राधिकरणाचा अध्यक्ष, त्याच्या स्तंभ (२) मध्ये त्याच्यासमोर विनिर्दिष्ट केलेली व्यक्ती असेलः—

	नागरी स्थानिक प्राधिकरणाचे नाव (१)	त्याच्या वृक्ष प्राधिकरणाचा अध्यक्ष (२)
१.	महानगरपालिका	महानगरपालिकेचा (आयुक्त)
२.	नगरपालिका	नगरपालिकेचा अध्यक्ष
३.	महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ याच्या कलम ४०(१) (क) अन्वये घटित करण्यात आलेले विशेष नियोजन प्राधिकरण.	विशेष नियोजन प्राधिकरणाचा (मुख्य कार्यकारी अधिकारी)
४.	महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ याच्या कलम ११३(२) अन्वये घटित करण्यात आलेले नवीन नगर विकास प्राधिकरण.	नवीन नगर विकास प्राधिकरणाचा (मुख्य कार्यकारी अधिकारी)
५.	महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ याच्या कलम ११३(३-क) अन्वये जाहीर करण्यात आलेले नवीन नगर विकास प्राधिकरण किंवा त्या अधिनियमाच्या कलम ४० (१) (ख) अन्वये नेमण्यात आलेले विशेष नियोजन प्राधिकरण.	नवीन नगर विकास प्राधिकरण म्हणून जाहीर करण्यात आलेल्या महामंडळाचा किंवा कंपनीचा व्यवस्थापन संचालक.

(३) प्रत्येक वृक्ष प्राधिकरणास ज्यांना वृक्षाचे रोपण आणि जतन या क्षेत्रातले विशेष ज्ञान आणि प्रत्यक्ष अनुभव असेल अशा, बिनसरकारी संघटनांच्या प्रतिनिधींना वृक्ष प्राधिकरणाचे सदस्य म्हणून (नामनिर्देशित करता) येईल. परंतु अशा (नामनिर्देशित सदस्यांची संख्या पोट-कलम (१) अन्वये नियुक्त केलेल्या सदस्यांच्या संख्येपेक्षा अधिक असणार नाही.) हे सदस्य, (विहित करण्यात येईल अशा रीतीने आणि अशा मुदतीसाठी नामनिर्देशित) करण्यात येईल.

(४) आणि (५) ** ** ** ** ** **

४. ते **६.** ** ** ** ** ** **

७. संबद्ध अधिनियमात किंवा त्यापैकी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यात काहीही अंतर्भूत असले तरी, आणि राज्य शासनाकडून देण्यात आलेल्या कोणत्याही विशेष किंवा सर्वसाधारण निदेशांस अधीन राहून, वृक्ष प्राधिकरण पुढील गोष्टींसाठी जबाबदार राहीलः— वृक्ष प्राधिकरणाची कर्तव्ये.

(क) ** ** ** ** ** **

(ख) डिसेंबर १९९६ पूर्वी एकदा आणि त्यानंतर प्रत्येक पाच वर्षांतून एकदा, त्याच्या अधिकारितेतील सर्व जमिनींवरील विद्यमान झाडांची गणना करणे ;

(ग) ते (ज) ** ** **

(झ) या अधिनियमाची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी इतर कोणत्याही योजना किंवा उपाययोजना हाती घेणे.

झाडे तोडण्यावरील निर्बंध

८. (१) ** ** **

(२) (नागरी स्थानिक प्राधिकरणाचा अधिकारी किंवा राज्य सरकारचा किंवा केंद्र सरकारचा अधिकारी यांसह कोणत्याही व्यक्तीने झाड तोडावयाचे योजल्यास) ती त्याबाबतीत परवानगीसाठी ("वृक्ष अधिकाऱ्याकडे") लेखी अर्ज करील. अर्जासोबत जे झाड तोडावयाचे असेल (त्या झाडांचे वर्णन व) स्थिती दर्शविणारा जागेचा नकाशा आणि ते झाड तोडण्याची कारणे जोडील.

(३) (अ) असा अर्ज मिळाल्यावर, वृक्ष अधिकारी,—

(एक) किमान एका स्थानिक वृत्तपत्रामध्ये जाहिरात देऊन जाहीर नोटीस देईल;

(दोन) तोडावयाच्या झाडांच्या ठळक भागावर अशी नोटीस चिकटवील;

(तीन) झाडाचे व्यक्तिशः निरीक्षण करील; आणि

(चार) चौकशी करील.

वृक्ष अधिकारी, सात दिवसांपेक्षा कमी नसेल इतक्या दिवसांचा, हरकती व सूचना सादर करण्याचा कालावधी संपल्यानंतर, प्राप्त झालेल्या हरकती व सूचना, कोणत्याही असल्यास, त्यांसह आपला अहवाल, वृक्ष प्राधिकरणाला किंवा, यथास्थिति, पोट-कलम (६) मध्ये नमूद केलेल्या अधिकाऱ्याला सादर करील;

परंतु, वृक्ष अधिकारी, अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून बारा दिवसांच्या कालावधीच्या आत आपला अहवाल सादर करील :

परंतु, आणखी असे की, अर्जदाराने वृक्ष अधिकाऱ्याकडून अहवाल सादर करण्याच्या आवश्यकतेसाठी पर्याप्त ठरेल अशा नागरी स्थानिक प्राधिकरणाने विकसित केलेल्या माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत यंत्रणेचा वापर करून, तोडावयाच्या झाडांच्या प्रतिमा व तपशील सादर केल्यास, वृक्ष अधिकाऱ्याने झाडाचे प्रत्यक्ष निरीक्षण करणे आवश्यक नसेल :

परंतु, तसेच, जर वृक्ष प्राधिकरणाच्या किंवा, यथास्थिति अधिकाऱ्याच्या मते, ते झाड मेलेले असेल किंवा त्यावर रोग पडला असेल किंवा वादळवाऱ्याने झाड पडले असेल तर, किंवा त्यामुळे जीवितास किंवा मालमत्तेस धोका असल्यास, किंवा त्यामुळे वाहतुकीस अडथळा होत असल्यास तर, अशी परवानगी नाकारणार नाही ; आणि अशा परवानगीविरूद्ध कोणत्याही आक्षेप घेण्यात आलेला असेल तर, ती बाब पुनर्विचारासाठी वृक्ष प्राधिकरणासमोर किंवा अधिकाऱ्यासमोर मांडण्यात येईल आणि जिने आक्षेप घेतला असेल अशा व्यक्तीला तिचे म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, दोन आठवड्यांच्या आत त्यावर निर्णय घेण्यात येईल.

(अ-१) पोट-कलम (६) मध्ये निर्दिष्ट केलेला अधिकारी किंवा, यथास्थिति, वृक्ष प्राधिकरण, अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत सशर्त किंवा विनाशर्त.

(ख) ** ** **

(४) वृक्ष प्राधिकरणाने, त्याला अर्ज मिळाल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांच्या आत, किंवा या कालावधीत प्राधिकरणाने अर्ज मिळाल्याची पोचपावती दिलेली असेल तर अर्जाची पोचपावती दिल्याच्या दिनांकापासून पोट-कलम (५) च्या तरतुदींना अधीन राहून आपला निर्णय अर्जदारास कळविण्यात कसूर केली तर, ज्या परवानगीसाठी अर्ज करण्यात आलेला असेल ती परवानगी दिली असल्याचे मानण्यात येईल.

"(५) एखादे झाड तोडण्यास परवानगी देण्यात आली असेल किंवा पोट-कलम (४) अन्वये परवानगी देण्यात आल्याचे मानण्यात आले असेल त्याबाबतीत, अर्जदार, त्याच जातीची किंवा इतर योग्य त्या स्थानिक जातीची झाडे, त्याच ठिकाणी किंवा आवश्यक असल्यास, प्राधिकरण ठरवून देईल अशा अन्य योग्य त्या जागी त्या झाडांच्या दुप्पट संख्येइतकी झाडे लावील. अशा अन्य योग्य ठिकाणासह त्याच जागेवर किंवा इतर अन्य योग्य ठिकाणी लावावयाची झाडांची संख्या, प्राधिकरणाने द्यावयाच्या परवानगीमध्ये नमूद करण्यात येईल. झाडे तोडण्यात आल्याच्या दिनांकापासून पंधरा दिवसांच्या आत किंवा याबाबत वृक्ष अधिकारी परवानगी देईल अशा वाढीव मुदतीच्या आत झाडे लावण्यात येतील :

परंतु, देण्यात आलेली अशी वाढीव मुदत पंधरा दिवसांपेक्षा अधिक असणार नाही.";

(६) ** ** **

९. ते **२०.** ** ** **

२१. (१) (अधिनियमाच्या) तरतुदींचे उल्लंघन करून जी कोणतीही व्यक्ती कोणतेही झाड तोडील किंवा कोणतेही झाड तोडण्यास कारणीभूत होईल किंवा (वृक्ष अधिकाऱ्याने किंवा वृक्ष प्राधिकरणाने लादलेल्या शर्तींचे किंवा दिलेल्या आदेशांचे पालन करण्यात वाजवी सबबीशिवाय कसूर करील किंवा वृक्ष प्राधिकरणाच्या कोणत्याही सदस्यांस किंवा वृक्ष अधिकाऱ्यास किंवा त्याला दुय्यम असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास किंवा कर्मचाऱ्यास या अधिनियमाखालील त्यांची कर्तव्ये पार पाडण्यात स्वेच्छेने अडथळा आणील त्या व्यक्तीला अपराधसिद्धीनंतर, प्रत्येक अपराधाकरिता एक हजार रुपयांपेक्षा कमी नसेल आणि पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाची आणि एक आठवड्यापेक्षा कमी नसेल व एक वर्षापर्यंत असू शकेल इतक्या कारावासाचीदेखील शिक्षा होईल : अपराध व शास्ती.

परंतु, या कलमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट, राज्य किंवा केंद्र सरकारच्या सार्वजनिक बांधकाम विभागाने काम सुरू केलेल्या सार्वजनिक रस्त्यांवरील किंवा त्यांच्याकडेने असलेली झाडे तोडण्याच्या संबंधात लागू होणार नाही.)

(२) ** ** **

२२. ** ** **

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

[सन २०२१ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ८.]

[महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ यात आणखी सुधारणा करण्याकरीता विधेयक.]

[श्री. आदित्य ठाकरे,
पर्यावरण व वातावरणीय बदल मंत्री.**]**

श्री. राजेन्द्र भागवत,
सचिव,
महाराष्ट्र विधानसभा.

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई